

Lekce 1:

Prožitek, tělo a moc: Čtení situace z románu Jezero

Anotace lekce

Lekce je zaměřena na interpretaci literárního textu prostřednictvím prožitku, vcítění a změny perspektivy. Žáci nejprve pracují s úvodní částí textu a na základě konkrétních jazykových a obrazných detailů formulují své čtenářské dojmy a očekávání. Následně se prostřednictvím krátkého tvořivého psaní vcítí do situace hlavní postavy a zachycují její tělesné a emocionální prožívání.

Po konfrontaci vlastních textů s originální ukázkou reflektují způsob, jakým autorka vyjadřuje emoce nepřímo skrze tělo a smyslové vjemy. V další fázi žáci mění perspektivu vyprávění a uvědomují si, jak různé pohledy proměňují význam téže situace.

Lekce vyústí v interpretaci etického rozměru literární situace (pomoc/násilí, moc/ bezmoc) a vede žáky k formulaci vlastního názoru podloženého textem. Rozvíjí čtenářské, interpretační i tvořivé dovednosti a podporuje citlivé vnímání vztahů mezi postavami.

Interpretační komentář k vybrané literární ukázce

Vybraná ukázka z románu *Jezero* představuje velmi koncentrovaný příklad stylu Biancy Bellové i hlavních témat celého románu. Už od prvních vět text pracuje s tělesností, smyslovostí a atmosférou neklidu, aniž by emoce přímo pojmenovával. Čtenář se ocitá uvnitř situace, kterou vnímá především prostřednictvím fyzických detailů, pohybů, zvuků a tělesných reakcí hlavní postavy. Právě tento způsob psaní je pro Bellovou typický – význam nevzniká z vysvětlování nebo psychologického komentáře, ale z konkrétní situace a z toho, jak ji postava prožívá tělem. Významnou roli zde hraje perspektiva dítěte. Nami svět ještě plně nechápe, ale intenzivně ho vnímá. Text proto nepůsobí analyticky nebo reflektivně, ale fragmentárně a smyslově. Vzpomínka na situaci u jezera je tvořena útržky obrazů – „sádelnatá ruka“, „tři trojúhelníky bikin“, „sumec“, „vřískot“ – které dohromady vytvářejí dusivou, tělesnou a mírně znepokojivou atmosféru. Bellová zde velmi přesně ukazuje, že dítě často nevnímá situaci prostřednictvím abstraktních pojmů, ale skrze fyzické dojmy, napětí a obrazy, které si pamatuje.

Důležitým tématem ukázky je také vztah mezi dospělým a dítětem a otázka moci. Situace, v níž dědek nutí Namiho vstoupit do vody, je významově nejednoznačná. Může být interpretována jako forma výchovy, otužování nebo „pomoci“, zároveň však obsahuje silný moment násilí a ztráty kontroly. Nami nemá možnost rozhodovat o vlastním těle ani situaci a jeho odpor je zachycen především prostřednictvím tělesných reakcí. Právě tato ambivalence je pro Bellovou charakteristická — vztahy v románu nebývají jednoznačně dobré nebo zlé, ale často oscilují mezi blízkostí, péčí, manipulací a násilím

Významná je rovněž práce s prostředím. Jezero zde není pouze kulisou, ale aktivní součástí světa románu. Prostředí působí dusivě, těžce a fyzicky nepříjemně, přestože jde zdánlivě o obyčejnou situaci na pláži. Už v této scéně se objevuje motiv těla vystaveného prostředí, který bude prostupovat celým románem. Člověk je zde s krajinou propojen velmi bezprostředně — prostředí ovlivňuje jeho psychiku, vztahy i samotné prožívání reality.

Důležitou roli hraje také motiv Ducha jezera, který se v pokračování ukázky objevuje. Tento motiv rozšiřuje realistickou rovinu textu o symbolický a téměř mytický rozměr. Jezero zde nepředstavuje jen konkrétní místo, ale také sílu, která formuje život postav, jejich strachy i způsob, jakým interpretují svět kolem sebe. Román tak propojuje realistické zachycení sociálně a ekologicky rozvráceného prostředí s téměř archetypálními motivy strachu, přírody a přežívání.

Ukázka zároveň velmi dobře ukazuje způsob, jakým Bellová pracuje s podtextem. Emoce nejsou vyslovovány přímo, vztahy nejsou jednoznačně vysvětleny a význam situace zůstává otevřený interpretaci. Čtenář je nucen aktivně domýšlet, co postavy skutečně cítí, jak své jednání vnímají a zda je situace spíše projevem péče, nebo násilí.

Právě tato interpretační otevřenost činí text velmi vhodným pro školní interpretaci, protože vede žáky k argumentaci, práci s konkrétními místy v textu a uvědomění, že literární význam často vzniká z nejednoznačnosti, perspektivy a podtextu.

Časová dotace

45 min.

Klíčová slova

literární interpretace, čtenářské strategie, předvídání, vcítění (empatie), perspektiva vyprávění, změna perspektivy, tělesnost v literatuře, emoce (nepřímé vyjádření), smyslové vjemy, prožitek postavy, moc a bezmoc, pomoc a násilí, vztah dospělý – dítě, tvořivé psaní

Velká myšlenka

- To, co vnímáme jako pomoc nebo násilí, závisí na perspektivě, z níž situaci čteme.
- Literatura neříká, co si máme myslet – nutí nás prožít situaci a hledat vlastní interpretaci.
- Tělo v literatuře může vypovídat o emocích přesněji než jejich přímé pojmenování.
- Vztah dospělý a dítě může být zároveň pečující i násilný – a literatura tuto ambivalenci odhaluje.

Cíle lekce

- Žák využívá předvídání jako čtenářskou strategii při práci s literárním textem.
- Žák analyzuje, jak jsou v textu vyjádřeny emoce nepřímo prostřednictvím tělesných a smyslových vjemů.
- Žák se vcítí do situace literární postavy a vyjadřuje její prožívání prostřednictvím krátkého vlastního textu.
- Žák porovnává vlastní interpretaci s autorským textem a reflektuje rozdíly v způsobu vyjádření.
- Žák interpretuje literární situaci z různých perspektiv a uvědomuje si jejich vliv na význam textu.
- Žák diskutuje etický rozměr literární situace (pomoc × násilí, moc × bezmoc) a formuluje vlastní názor.

Rámcově vzdělávací program

Gymnázia (RVP G)

Lekce je v souladu s Rámcovým vzdělávacím programem pro gymnázia v oblasti vzdělávání Český jazyk a literatura, konkrétně v okruhu Literární komunikace.

RVP G mezi očekávané výstupy uvádí, že žák:

„interpretuje literární text a diskutuje o jeho významu“ (RVP G, s. 14).

Tento výstup je v lekci naplňován prostřednictvím postupného čtení textu, formulování očekávání, interpretace situace pádu do vody a následné diskuse o vztazích mezi postavami, zejména v rovině moci, bezmoci, pomoci a násilí. Žáci své interpretační závěry opírají o konkrétní textové pasáže a porovnávají různé možnosti interpretace situace.

RVP G dále uvádí, že žák:

„rozpozná významotvorné prvky textu a interpretuje jejich funkci“ (RVP G, s. 14).

Lekce tento výstup rozvíjí prostřednictvím analýzy tělesnosti, smyslových detailů a nepřímého vyjádření emocí. Žáci sledují, jak autorka vytváří napětí a emoce prostřednictvím tělesných a smyslových vjemů namísto jejich přímého pojmenování, a interpretují účinek těchto prostředků na čtenáře.

RVP G rovněž zdůrazňuje práci s jazykovými a kompozičními prostředky:

„uplatňuje při interpretaci znalosti o jazykových a kompozičních prostředcích literárního textu“ (RVP G, s. 14). Tento aspekt je v lekci rozvíjen prostřednictvím porovnávání vlastního tvořivého psaní s autorským textem, reflexe rozdílů mezi přímým a nepřímým vyjádřením emocí a analýzy perspektivy vyprávění.

RVP G současně akcentuje formulování vlastních interpretačních závěrů:

„formuluje vlastní názory na přečtený text a argumentuje pro ně“ (RVP G, s. 14).

Tento výstup je naplňován zejména v závěrečné reflexi, kdy žáci diskutují otázky typu „Je to pomoc, nebo násilí?“ nebo „Kdo v té situaci rozhoduje?“ a své odpovědi podkládají konkrétními místy v textu i vlastní interpretací.

Lekce dále rozvíjí klíčové kompetence, zejména:

- kompetenci komunikativní prostřednictvím formulování interpretačních hypotéz, argumentace a společné diskuse nad významem textu,
- kompetenci sociální a personální prostřednictvím práce s různými perspektivami postav, sdílení čtenářských zkušeností a reflexe vztahů mezi postavami,
- kompetenci k řešení problémů prostřednictvím práce s významovou nejednoznačností situace a hledání různých interpretačních možností,
- kompetenci k učení prostřednictvím reflexe vlastních čtenářských strategií, porovnávání interpretací a práce s tvořivým psaním.

Lekce současně rozvíjí průřezové téma Osobnostní a sociální výchova, především v oblastech mezilidských vztahů, komunikace, empatie, práce s emocemi a reflexe mocenských vztahů mezi dospělým a dítětem.

Lekce rovněž rozvíjí průřezové téma Mediální výchova prostřednictvím reflexe způsobů, jak literatura vytváří význam pomocí perspektivy vyprávění, tělesnosti a nepřímého zobrazování emocí.

Střední odborné vzdělávání (RVP SOŠ)

Lekce je současně v souladu s Rámcovým vzdělávacím programem pro střední odborné vzdělávání (např. RVP 53–41–M/03) v oblasti Literatura a ostatní druhy umění a Práce s literárním textem.

RVP SOŠ uvádí, že žák:

„vyjádří vlastní prožitky z recepce daných uměleckých děl“ (RVP 53–41–M/03, s. 41).

Tento výstup je naplňován v aktivitách zaměřených na vcítění do postavy, při nichž žáci prostřednictvím krátkého tvořivého textu zachycují tělesné a emocionální prožívání situace z perspektivy hlavní postavy i dalších postav textu.

RVP SOŠ dále uvádí, že žák:

„interpretuje text a diskutuje o jeho významu“ (RVP 53–41–M/03, s. 41).

Lekce tento výstup rozvíjí prostřednictvím interpretace vztahů mezi postavami, analýzy různých perspektiv vyprávění a diskuse o otázkách moci, bezmoci, pomoci a násilí.

RVP SOŠ rovněž zdůrazňuje, že žák:

„rozezná umělecký text od neuměleckého; vystihne charakteristické znaky různých literárních textů“ (RVP 53–41–M/03, s. 41).

Tento výstup je naplňován rozpoznáváním specifických prostředků literárního textu, zejména práce s tělesností, smyslovými detaily, perspektivou vyprávění a nepřímým vyjadřováním emocí.

Lekce dále rozvíjí schopnost:

- interpretovat literární situaci z různých perspektiv,
- formulovat vlastní čtenářskou odpověď,
- reflektovat vztah mezi tělesností, emocemi a významem literárního textu.

Současně rozvíjí klíčové kompetence, zejména:

- kompetenci komunikativní,
- kompetenci sociální a personální,
- kompetenci k řešení problémů,
- kompetenci k učení.

Lekce rovněž naplňuje průřezové téma Osobnostní a sociální výchova prostřednictvím reflexe vztahů mezi dospělým a dítětem, práce s empatií a uvědomování si různých perspektiv prožívání situace.

Současně rozvíjí průřezové téma Mediální výchova prostřednictvím reflexe způsobů literárního zobrazování emocí, tělesnosti a perspektivy vyprávění.

Pomůcky

- Pracovní list č. 1: Úvodní text a zadání do evokace – Prožitek, tělo a moc čtení situace z románu *Jezero*
- Pracovní list č. 2: Prožitek, tělo a moc – čtení situace z románu *Jezero*

Popis průběhu lekce

Aktivita 1 – Pozorné čtení úvodního odstavce (6 min.)

Cílem úvodní aktivity je vést žáky k pozornému čtení a ukázat, že už z prvního odstavce lze vyčíst atmosféru textu, charakter prostředí i způsob, jakým autorka pracuje s tělesností a smyslovými detaily. Žáci pracují pouze s prvním odstavcem románu, který dostanou na samostatném pracovním listu bez bibliografických údajů. Kratší formát pracovního listu pomáhá soustředit pozornost na samotný text. Ukázku žáci nejprve čtou samostatně a následně odpovídají na otázky v pracovním listu.

Zadání pro žáky

1. Podtrhni 2–3 slova nebo obrazy, které tě zaujaly.
2. Jak na tebe působí prostředí?
3. Co se o situaci dozvídáme?
4. Co očekáváš, že se stane dál?

Metodická poznámka pro učitele

Důležité je po každé otázce zařadit krátkou společnou reflexi. Stačí několik stručných odpovědí žáků, které učitel dále rozvíjí doplňujícími otázkami.

Cílem není hledání „správné interpretace“, ale uvědomění, jak text působí:

- prostřednictvím tělesných detailů,
- smyslových vjemů,
- atmosféry.

Žáci si často všimají:

- nepříjemných nebo tělesných obrazů,
- dusivé atmosféry,
- pocitu napětí, přestože se zdánlivě nic dramatického neděje.

Učitel může upozornit, že Bellová emoce většinou nepojmenovává přímo, ale nechává je vznikat z konkrétních detailů a situací, což je pro její styl typické.

Už v úvodním odstavci se zároveň objevují důležité motivy celé knihy: tělesnost, nepohodlí, nejistota a vztah člověka k prostředí.

Aktivita 2 – Čtení textové ukázky s předvídáním (8 min.)

Cílem aktivity je vést žáky k předvídání na základě atmosféry textu, tělesného prožívání postavy a mocenských vztahů mezi postavami. Zároveň aktivita připravuje půdu pro následující vcítění do situace hlavní postavy.

Ukázku je vhodné číst buď samostatně potichu, nebo formou hlasitého čtení. Hlasité čtení má výhodu v tom, že celá třída současně dospěje ke zlomovému momentu textu a může na něj bezprostředně reagovat.

Text je záměrně ukončen v okamžiku pádu do vody. Důležité je nepokračovat dál, neprozrazovat rozuzlení a ponechat situaci otevřenou.

Žáci by v této chvíli neměli otáčet pracovní list na další stranu, kde ukázka pokračuje. Pokračování textu budou později porovnávat s vlastním psaním.

Zadání pro žáky

1. Co se podle vás stane v příštích pěti sekundách? Opřete se o konkrétní místa v textu.
2. Kdo v této situaci rozhoduje? Jak poznáte, kdo má nad situací kontrolu?

Metodická poznámka pro učitele

První otázka směřuje k předvídání a k práci s atmosférou textu. Žáci většinou upozorňují na pocit ohrožení, ztrátu kontroly nebo očekávání násilného či nebezpečného momentu.

Druhá otázka otevírá důležité interpretační téma moc, bezmoc a vztah mezi dospělým a dítětem. Je vhodné vést žáky k tomu, aby své odpovědi opírali o konkrétní tělesné reakce postavy, jednání dědka a způsob, jakým je situace popsána.

Cílem není rychle rozhodnout, „kdo má pravdu“, ale uvědomit si, že situace je významově nejednoznačná a že různé perspektivy mohou stejnou situaci interpretovat odlišně.

Po krátké reflexi je vhodné další aktivitu uvést například větou:
„Teď se podíváme, jaké to je být přímo uvnitř té situace.“

Aktivita 3 – Vcítění a psaní z perspektivy postavy (10 min.)

Cílem hlavní aktivity je vést žáky k hlubšímu vcítění do situace hlavní postavy a ukázat, že literární text může zprostředkovávat emoce prostřednictvím tělesných a smyslových vjemů, nikoli pouze jejich přímým pojmenováním.

Žáci navazují na předchozí předvídání a pokoušejí se zachytit situaci „zevnitř“ — z perspektivy Namiho.

Zadání pro žáky

Napiš krátký text (4–5 vět), ve kterém zachytíš okamžik pádu z perspektivy Namiho.

Piš:

- v 1. osobě,
- zevnitř postavy,
- se zaměřením na tělesné a smyslové prožívání situace.

Zkus zachytit:

- co postava cítí v těle,
- co vnímá smysly,
- jaké emoce prožívá,
- nebo jaká myšlenka jí proběhne hlavou.

Metodická poznámka pro učitele

Před samotným psaním je vhodné stručně připomenout kritéria kvalitního textu. Nejde o stylistickou dokonalost, ale o schopnost zachytit prožívání postavy.

Text by měl:

- být psán v 1. osobě,
- zachycovat tělesný prožitek,
- pracovat se smyslovými vjemy,
- obsahovat konkrétní emoci,
- a alespoň jednu myšlenku postavy.

Důležité je zdůraznit, že žáci nemají „vysvětlovat“ situaci, ale pokusit se ji prožít.

Reflexe psaní

Po dokončení aktivity je vhodné vybrat 2–3 dobrovolné ukázky a nechat je přečíst nahlas.

Následně může učitel položit například tyto otázky:

- Co mají ty texty společného?
- Jaké emoce se v nich nejčastěji objevují?
- Co Nami v této situaci prožívá?
- Jak žáci zachycovali strach, napětí nebo ztrátu kontroly?

Metodická poznámka pro učitele

Reflexe by měla směřovat k uvědomění, že většina textů pracuje s tělesností, napětím, strachem a pocitem bezmoci. Učitel může upozornit, že právě podobným způsobem pracuje i Bianca Bellová, která emoce většinou nepojmenovává přímo, ale nechává je vznikat z konkrétních tělesných detailů, pohybů a smyslových vjemů. Aktivita zároveň připravuje půdu pro následující porovnání žákovských textů s originální ukázkou z románu.

Aktivita 4 – Čtení pokračování ukázky a porovnání s vlastním textem (5 min.)

Cílem aktivity je vést žáky k uvědomění, jak Bianca Bellová pracuje s emocemi, tělesností a smyslovými detaily. Žáci porovnávají vlastní psaní s originálním textem a sledují rozdíly mezi přímým pojmenováním emocí a jejich nepřímým zprostředkováním prostřednictvím konkrétních obrazů a vjemů. Žáci nyní dočtou pokračování textové ukázky a následně porovnávají autorčin způsob psaní se svým vlastním textem z předchozí aktivity.

Zadání pro žáky

Porovnej svůj text s pokračováním ukázky z románu.

Zaměř se na:

- Co je podobné?
- V čem se texty liší?
- Co autorka popisuje jinak než ty?
- Jak autorka zachycuje emoce a prožívání postavy?

Metodická poznámka pro učitele

Reflexe by měla směřovat především k uvědomění rozdílů mezi přímým pojmenováním emocí a nepřímým zachycením prožitku prostřednictvím tělesných reakcí, pohybu, detailu nebo smyslového vnímání. Žáci často sami rozpoznají, že ve vlastních textech emoce spíše pojmenovávali („bojím se“, „je mi špatně“), zatímco Bellová je nechává vyvstávat z konkrétních obrazů, rytmu a detailů situace. Důležitým momentem může být také motiv Ducha jezera, rozšíření symbolické roviny textu nebo způsob, jakým autorka zapojuje více smyslových vjemů.

Po porovnání může učitel vést krátkou společnou reflexi například pomocí těchto otázek:

- Jak autorka vyjadřuje emoce — přímo, nebo nepřímo?
- Proč podle vás Bellová často nepojmenovává emoce přímo?
- Který text na vás působí silněji — váš, nebo autorčin? Proč?
- Jaký účinek mají konkrétní tělesné a smyslové detaily?

Metodická poznámka pro učitele

Cílem reflexe není hodnotit žákovské texty jako „slabší“ než literární předlohu, ale ukázat rozdílné možnosti literárního vyjadřování a vést žáky k uvědomění, jak konkrétní stylové prostředky ovlivňují čtenářský prožitek textu.

Aktivita 5 – Transformace: změna perspektivy (8 min.)

Cílem aktivity je ukázat, že význam situace nevzniká pouze samotným dějem, ale také perspektivou, z níž je situace vyprávěna a interpretována. Žáci si prostřednictvím změny vypravěčské perspektivy uvědomují, že stejná situace může být vnímána jako pomoc, výchova, násilí, nebo jako ambivalentní situace, kterou nelze jednoznačně vyložit.

Aktivita navazuje na předchozí psaní z perspektivy Namiho a dále rozvíjí práci s vcítěním, podtextem a interpretací vztahů mezi postavami.

Zadání pro žáky

Napiš krátký text (4–5 vět), ve kterém zachytíš stejnou situaci z pohledu jiné postavy:

- dědka,
- báby,
- jedné z postav na dece („tří trojúhelníků“).

Piš:

- zevnitř této postavy,
- z její perspektivy,
- a zachyť, co vidí, jak situaci hodnotí,
- a jestli ji vnímá spíše jako pomoc, nebo násilí.

Metodická poznámka pro učitele

Perspektivy mohou být rozděleny mezi skupiny, přiděleny jednotlivcům nebo si je mohou žáci vybírat samostatně.

Je vhodné, aby ve třídě zaznělo více různých perspektiv, protože právě jejich porovnání tvoří hlavní interpretační moment celé aktivity.

Cílem není „správně určit“, co se v situaci děje, ale ukázat, že význam situace je proměnlivý, závisí na perspektivě a může být interpretován různými způsoby.

Žáci si často během aktivity uvědomí rozdíl mezi úmyslem a dopadem jednání, rozdíl mezi výchovou a násilím nebo pasivitou postav, které situaci pouze sledují.

Zajímavá bývá zejména perspektiva „tří trojúhelníků“, která může působit lhostejně, fascinovaně, ambivalentně nebo jemně empaticky.

Reflexe psaní

Po dokončení aktivity je vhodné nechat zaznít alespoň jednu ukázkou z několika různých perspektiv.

Následně může učitel položit například tyto otázky:

- Liší se jednotlivé pohledy na situaci?
- Je tato situace spíše pomoc, nebo násilí?
- Dá se jednoznačně určit, kdo má pravdu?
- Jak perspektiva mění význam celé situace?
- Co jednotlivé postavy vidí — a co naopak nevidí?

Metodická poznámka pro učitele

Reflexe by měla směřovat k uvědomění, že literární text často nepracuje s jednoznačnými významy, ale otevírá prostor pro různé interpretace a perspektivy.

Aktivita zároveň připravuje půdu pro závěrečnou reflexi lekce zaměřenou na ambivalenci vztahů, nejistotu interpretace a způsob, jakým Bianca Bellová pracuje s podtextem a nejednoznačností.

Aktivita 6 – Reflexe a společná interpretace (8 min.)

Závěrečná reflexe směřuje k interpretaci celé situace, k pojmenování mocenských vztahů mezi postavami a k uvědomění, jak Bianca Bellová pracuje s podtextem, tělesností a nejednoznačností významu. Důležité je, aby žáci své odpovědi neopírali pouze o osobní dojem, ale argumentovali pomocí konkrétních míst v textu.

Reflexe má podobu společné diskuse vedené učitelem. Otázky je vhodné pokládat postupně — od konkrétní interpretace situace až k obecnějšímu etickému a společenskému přesahu.

Otázky pro společnou reflexi

1. Interpretace situace

- Je tato situace spíše násilí, nebo pomoc? O která místa v textu se opíráte?

Metodická poznámka pro učitele

Cílem je vést žáky k argumentaci, práci s textovými doklady a uvědomění, že situace není jednoznačná. Žáci často upozorňují na Namiho odpor, tělesné napětí, ztrátu kontroly, ale zároveň i na možnost, že dědek situaci chápe jako výchovu nebo pomoc. Důležité je neuzavírat diskusi jedním „správným“ řešením.

2. Moc a perspektiva

- Kdo v této situaci rozhoduje? Má Nami možnost volby?

Metodická poznámka pro učitele

Otázky směřují k tématu moci, podřízenosti a vztahu mezi dospělým a dítětem.

Je vhodné vracet žáky ke konkrétním gestům, tělesným reakcím, a způsobu jednání jednotlivých postav.

3. Styl psaní a autorský záměr

- Proč autorka nepíše přímo například „Nami se bojí“, ale ukazuje emoce skrze tělo a situaci? Jaký účinek to má na čtenáře?

Metodická poznámka pro učitele

Tato část reflexe směřuje k uvědomění charakteristických rysů stylu Biancy Bellové.

Žáci často docházejí k tomu, že nepřímé zachycení emocí působí silněji, čtenář si musí emoce domýšlet a situace díky tomu působí autentičtěji a znepokojivěji.

Učitel může shrnout, že Bellová emoce většinou nevysvětluje, ale nechává je vznikat prostřednictvím tělesnosti, detailu, rytmu a konkrétní situace.

4. Syntéza a přesah

- Co tato scéna říká o vztahu mezi dospělým a dítětem?
Dá se jednoznačně určit, co je v této situaci správné?

Metodická poznámka pro učitele

Závěrečná část reflexe směřuje k zobecnění, etickému přesahu a uvědomění nejednoznačnosti mezilidských vztahů. Důležité je ponechat prostor různým interpretacím a nesměřovat diskusi k jednoduchému morálnímu soudu.

Aktivita může vést k uvědomění, že stejné jednání může být různými postavami vnímáno odlišně, vztahy mezi pomocí, výchovou a násilím nejsou vždy jednoznačné a význam situace vzniká také perspektivou, z níž ji sledujeme.

Možné závěrečné shrnutí učitele

„Bianca Bellová neukazuje svět černobíle. Situace, které její postavy prožívají, bývají často nejednoznačné a plné napětí mezi blízkostí, mocí, pomocí i násilím. Čtenář proto musí význam situací aktivně hledat a interpretovat.“

Pracovní list č. 1: Úvodní text a zadání do evokace

Prožitek, tělo a moc čtení situace z románu *Jezero*

Nami je zpocený. Drží se bábiny sádelnaté ruky. Vlny jezera pravidelně pleskají o betonové molo. Z městské pláže sem doléhá křik, spíš vřiskot. Musela to být neděle, když je tu na dece i s bábou a dědkem. Ještě někdo tu je, Nami si vybavuje tři červené skvrny plavek, tři trojúhelníky bikin a nad nimi vyčesaný ohon tmavých vlasů, jako koňský ocas, a dva chomáče tmavých chlupů v podpaží. Tři trojúhelníky se pomalu pohybují na slunci, převracejí se, až je z nich jen jeden. Kus od břehu mrskne líně ocasem sumec.

Podtrhni 2–3 slova nebo obrazy, které tě zaujaly.

Jak na tebe působí prostředí? (1 věta)

Co se o situaci dozvídáme? (1–2 informace)

Co očekáváš, že se stane dál?

Nami je zpocený. Drží se bábiny sádelnaté ruky. Vlny jezera pravidelně pleskají o betonové molo. Z městské pláže sem doléhá křik, spíš vrískot. Musela to být neděle, když je tu na dece i s bábou a dědkem. Ještě někdo tu je, Nami si vybavuje tři červené skvrny plavek, tři trojúhelníky bikin a nad nimi vyčesaný ohon tmavých vlasů, jako koňský ocas, a dva chomáče tmavých chlupů v podpaží. Tři trojúhelníky se pomalu pohybují na slunci, převracejí se, až je z nich jen jeden. Kus od břehu mrskne líně ocasem sumec.

Podtrhni 2–3 slova nebo obrazy, které tě zaujaly.

Jak na tebe působí prostředí? (1 věta)

Co se o situaci dozvídáme? (1–2 informace)

Co očekáváš, že se stane dál?

Pracovní list č. 2:

Prožitek, tělo a moc: čtení situace z románu Jezero

Textová ukázka číslo 1

Nami je zpocený. Drží se bábiny sádelnaté ruky. Vlny jezera pravidelně pleskají o betonové molo. Z městské pláže sem doléhá křik, spíš vřiskot. Musela to být neděle, když je tu na dece i s bábou a dědkem. Ještě někdo tu je, Nami si vybavuje tři červené skvrny plavek, tři trojúhelníky bikin a nad nimi vyčesaný ohon tmavých vlasů, jako koňský ocas, a dva chomáče tmavých chlupů v podpaží. Tři trojúhelníky se pomalu pohybují na slunci, převracejí se, až je z nich jen jeden. Kus od břehu mrskne líně ocasem sumec.

„Ta hladina mi přijde nějak níž, než bejvala,“ pronese bába a hlučně plácne mouchu, která jí usedla na břicho. Bába žvýká pražená slunečnicová semínka ze stánku u pláže a slupky plive na beton před sebe.

„Co to meleš?“ zasměje se dědek. „Ženský rozumy — druhá nejhorší věc na světě po kocovině!“ Dědek se směje, kýve se zpředu dozadu, ruce položené na stehnech, v jedné drží mezi prsty se zažranou špínou cigaretu bez filtru.

Tři trojúhelníky berou termosku, pohnou se k Namimu a podávají mu mátový čaj. „Napij se, holoubku.“ Tak vida, tři trojúhelníky mají hlas. Je příjemně hluboký, jako jejich stará studna za domem. Nami pije, čaj je lahodný, slazený medem, zcela bez odporu mu klouže do krku.

„Tak podí, holoubku,“ řekne dědek smířlivě, „ať o tobě nikdo neříká, že jsi posera. Ve třech letech tu každej kluk musí umět plavat.“ Dědek si přejíždí dlaní po kulatém bříše. Nedopalek cvrnkne do vody, kde zasyčí. Namimu se do vody nechce. Chce ležet na dece, opírat se o bábino měkké břicho a pozorovat tři červené trojúhelníky. Zkusí zvednout ruku, ale ta mu líně spadne zpátky do klína.

„Běž, Nami,“ povzbuzuje ho bába. „Koupim ti lízátko.“ Lízátko je přilepené k celofánu, nikdy ho nejde vybalit. Nami ho dostává jen málokdy, jen na Den míru a když přijedou tři trojúhelníky. Lízátko chutná po spáleném cukru a fialkách. Namimu moc nechutná, ale vzácnost lízátko ho stejně nutí pokaždé se na něj těšit a dělat pro lízátko to, co se po něm chce.

Nami se pomalu zvedá, ale ještě než si stačí stoupnout, zjišťuje, že letí vzduchem.

(Bianca Bellová: *Jezero*, 2016, s. 9–10)

Co se podle vás stane v příštích pěti sekundách? Opřete se o konkrétní místa v textu.

Kdo v této situaci rozhoduje? Jak poznáte, kdo má nad situací kontrolu?

Napiš krátký text (4–5 vět), ve kterém zachytíš okamžik pádu z perspektivy Namiho.
Piš v 1. osobě, zevnitř postavy, se zaměřením na tělesné a smyslové prožívání situace.
Zkus zachytit, co postava cítí v těle, co vnímá smysly, jaké emoce prožívá, nebo jaká myšlenka jí proběhne hlavou.

Textová ukázka číslo 2

„Tak plav, jesetere!“ křikne za ním dědek a rozesměje se. Tři trojúhelníky vykřiknou, bába taky. Nami se bolestivě udeří do boku, prorazí hladinu a klesá tmavou vodou. Nad sebou vidí pableskování slunce v roji bublin, které za ním zůstávají. Má vyražený dech, bolí ho plíce. Jak klesá, voda se ochlazuje. Nami klesá strnule, ruce mu v upažení vlají podél těla. Myslí na to, že už za chvíli uvidí Ducha jezera, který žije na dně. Tlak na plicích roste, uši mu vybuchují. Instinktivně zalapá po dechu a začne lokat vodu. Přestává vidět. Rukama i nohama zběsile mává a to ho přibližuje k hladině. Všechno je černé a blýskavé.

„Pitomče stará,“ uleví si bába, když se Nami konečně nadechne a začne zběsile vykašlávat špinavou vodu. „Vole jeden starej, tobě by jeden nesvěřil ani plechovku se žížalama!“ „Co je?! Je dobrej, ne? Nevidělas, jak sám vyplaval?“ odtušil dědek. Hlas se mu trochu chvěl. „Je to bojovník!“

„Pojď sem, holoubku,“ řeknou tři trojúhelníky z hloubi země a přivinou si ho k sobě. Jeden buší hrudník na druhém. Nami se uklidní a přestane kašlat. Pod trojúhelníky je vyhřátá bronzová kůže a voní. Tři trojúhelníky ho tisknou, líbají do vlasů a něco šeptají. Nami je klidný, vlasy té ženy ho šimrají v obličeji a ona začíná zpívat.

(Bianca Bellová: *Jezero*, 2016, s. 10–11)

Porovnej svůj text s pokračováním ukázky z románu. Zaměř se na to, co je podobné, v čem se texty liší, co autorka popisuje jinak než ty a jak autorka zachycuje emoce a prožívání postavy.

Napiš krátký text (4–5 vět), ve kterém zachytíš stejnou situaci z pohledu jiné postavy:

- Dědka, báby nebo další z postav na dece („tří trojúhelníků“)
- Piš zevnitř této postavy. Zaměř se na: co vidí, jak situaci hodnotí, jestli ji vnímá jako pomoc, nebo násilí.

Reflexe

- Je tato situace spíše násilí, nebo pomoc? O která místa v textu se opíráte?
- Kdo v této situaci rozhoduje? Má Nami možnost volby?
- Proč autorka nepíše přímo například „Nami se bojí“, ale ukazuje emoce skrze tělo a situaci? Jaký účinek to má na čtenáře?
- Co tato scéna říká o vztahu mezi dospělým a dítětem? Dá se jednoznačně určit, co je v této situaci správné?
